

Anica.

Spisal Fr. Strnad.

esto mi prisveti nasproti kar sredi noči dvoje milih, vdanih, koprnečih oči . . . Kakor dve zvezdi na daljnem nočnem nebu so te oči. Njih svit ni žaren; podoben je medlemu fosforesciranju; in vendar prodira z nenavadno silo v mojo dušo, vendar provzroča v mojem srcu vselej neko čudno vibriranje in vznemirjenje . . .

Te sladke, te nedolžne oči strme tako preseče vame! Zdi se mi, kakor bi hotele nekaj pozvedeti od mene, kakor bi me izpraševale in se čudile, da jim ne odgovorim . . . kakor bi nečesa iskale in postajale otožne, da ne najdejo, po čemer hrepene . . . in naposled, kakor bi umirale . . . —

In mene obide vselej zavest, da nisem storil prav, ker tem očem nisem dal odgovora . . . da sem ravnal nespametno, ko sem jih pustil koprneti brez utehe . . . ravnal neusmiljeno, ko jim nisem uslišal njih prošnje . . . —

* * *

Pravi pravcati otrok je še bila! Niti zmenil se nisem zanjo. In če sem kdaj izpregovoril ž njo, sem storil to z osornim glasom . . . tako, kakor govori gospodar s poslom, ki ga ne ceni mnogo više od živali v hlevu . . .

Bila je majhna, še nerazvita, šibka in bledikasta. Toda nenavadna milina je bila razlita po njenem čednem obrazku. Držala se je vedno resno, vendar pa je bilo videti, kakor bi se venomer smehljala. Čudovite so bile njene oči . . . tako nekako zelenkasto-modre, pa tako misleče, pozvedujoče . . . Če sem se ozrl vanje, mi je bilo, kakor bi gledal v kristalno vodo gorskega jezera. Ob takem jezeru si misli človek: „Bog ve, kaj je skritega v tej globočini?“ In Bog zna, kaj se je skrivalo za temi očmi! . . .

A bila je še otrok in kdo bi se brigal za otroka! Vedel sem, da so lepe njene oči, vedel tudi, da odseva nekaj posebnega iz njih, a mikale me niso nič bolj nego cvetka ob potu, ki mi je sicer všeč, a ne toliko, da bi se pomudil pri njej ali se celo pripognil in jo utrgal . . .

Vendar navzlic temu, da sem jo tako preziral, sem opazil včasi kaj na njej, kar me je skoro vznemirjalo, vznemirjalo morda zato, ker mi ni bilo prav jasno . . . Zakaj so počivale njene oči tako rade na meni? Zakaj so se tako širile, kadar so mi zrle v obraz? Zakaj so se čudile tako? Kaj so me izpraševale . . . kaj hotele zvedeti od mene? . . .

* * *

Redno vsak dan, ko sem se vrnil od kosila, mi je prinesla vode. Postavila je steklenico na mizo, ozrla se malce po sobi in me vprašala, potrebujem li še česa. Moj odgovor je bil dan na dan enak, kakor je bilo enako dan na dan njeno vprašanje. „Ali želite še kaj?“ — „Ne, že dobro!“

Počakala je še malo, kakor bi se hotela prepričati, če si še ne premislim in ji morda navzlic svojemu odgovoru česa ne naročim; a ko sem le molčal, se je obrnila in odšla. In potem je nisem videl več do drugega dne. Tako je prihajala in odhajala, a jaz sem bil često tako zaglobljen v svoje misli, da niti vedel nisem, kdaj je prišla in kdaj odšla.

Včasi pa je imela tudi malo več opraviti v moji sobi. Zgodilo se je semtertja, da je starejša dekla kam odšla. V takih slučajih je morala ona napraviti red v moji sobi. Lotila se je tega dela navadno šele tedaj, ko sem bil prišel že domov.

Jezil sem se večkrat zaradi tega.

„Anica, zakaj tega prej ne oskrbiš?“

„Če pa časa nisem imela!“

„Časa nisi imela — tvoj stari izgovor!“

Vzdihnila je, jaz pa sem stopil za tisti čas na hodnik.

Stanoval sem čisto sam v majhni hišici, ki je bila od dveh strani obdana od vrta. A dasi je bilo glavno poslopje le nekoliko korakov oddaljeno in je bilo tu sredi vrta čudovito krasno, se mi je od domačih ljudi le malokdaj kdo približal. Tako sem sameval tu; a ne vem, da bi mi bilo ondi kdaj dolgčas. Bilo se mi je samo treba ozreti malo naokrog, pa se mi je srce razvedrilo. Dolí v dolini pod mano se je vila kot zelen trak šumeča Sava, nad njo so dre-mali senčnati gozdovi, a na desno tja proti severozahodu se je razprostiralo veličastno Triglavsko pogorje.

Tej okolici sem se divil, kadar nisem imel drugega opravka, in bil sem srečen. Ali nekoč, ob deževnem vremenu, ko se gore niso videle in so vstajale iz Save dolgočasne, sive megle, se mi je stožilo na tem hodniku. Rad bi se bil vrnil v sobo in zaklical sem:

„Anica, ali bo že kaj?“

„Ko pa ne morem tako hitro!“

Te besede je izrekla z nekim čudnim, tresočim glasom, ki je segal v srce . . . Ta glas je bil kakor pritajeno ihtenje . . . Postal sem pozoren. Zamikalo me je, da bi se prepričal, kaj ima . . . Stopim torej med vrata. Ona se je bila sklonila v tistem hipu kvišku od dela in zrla mi je naravnost v obraz. Pri tej priliki sem iznova zapazil, da je nenavadno nežna, da je lepa in da postane kdaj še prava krasotica. A najbolj so me presenetile zopet njene oči! Čemu so se tako čudile? . . . Kaj so tako premišljevale? . . . Kaj bi bile rade zvedele od mene? . . . In prišlo mi je veselje, da bi doznal, kaj odseva iz teh nenavadnih oči, da bi doznal, kake misli se snujejo v tisti njeni dražestni glavici, doznal, kake kali poganjajo v njenem drobnem srčecu! Obšla me je hipoma blagodušnost, zazdelo se mi je, da je ta nežna stvarca vendarle vredna dobre besede, in vprašal sem jo:

„Koliko pa si že stara, Anica?“

„Kmalu bom šestnajst!“

„O — o, česa ne poveš! Ali res že toliko? Glej no, kdo bi si bil mislil?“

Čutila je mojo ironijo in zardela je.

„Saj sem lahko že, ali morda ne? . . .“

„No, zastran mene — lahko!“

Užaljenost je zvenela iz onih njenih besed, a meni se je videlo, da bi se tako dekletce baš ne smelo čutiti žaljeno. Vesela naj bi bila, da sploh govorim ž njo! Zato je bil tudi moj odgovor precej porogljiv. Njej pa menda vse to ni ugajalo, kajti pozdravila je komaj slišno in odšla . . .

Meni se je poslej večkrat zljubilo, ponorčevati se malo iz nje. Storil sem to nekoč na jako neduhovit način.

„Anica, zakaj pa ne rasteš nič? Moraš gledati, da boš večja!“

„Saj rastem!“

„Kje neki? . . . Vedno si enaka! Več jesti moraš!“

„Saj nisem lačna!“

„Tako bleda si!“

„Pa lačna nisem!“

Utihnila je. Ustnice so ji zatrepetale ter odstopile malce druga od druge, da so se pokazali njeni drobčkani zobje izmed njih, in zdelo se mi je, kakor bi bila globoka žalost legla na njen obraz . . .

Kaj ima to bitje? — Začel sem nekaj slutiti . . . —

Nekega dne pa me zmoti menda sam vrag, da jo primem za roko in privijem k sebi.

Čutil sem, kako je zadrhtela, kako se je stresla po vsem životu. Bledota njenih lic se je bliskoma umeknila škrlatasti rdečici, da sem se čudil, kje se je vzela tista kri . . . Še nikdar v svojem življenju nisem opazil tako nagle izpremembe. In vedi ga Bog kako: tudi meni je zautripalo srce! . . . —

Molčala sva oba. Naposled je izpregovorila ona:

„Pustite me, predolgo sem že tukaj! Gospa bodo hudi!“ Izvila se mi je in odhitela.

Mene pa je bilo sram. Kaj sem storil? . . .

Čemu poniževati samega sebe? . . . Čemu begati ubovega otroka?! . . .

* * *

Hotel sem biti plemenit . . . izkazati sem se hotel poštenjaka! . . . „Ne, ničesar ne storim, kar bi mi težilo pozneje srce . . . ničesar ne storim, za kar bi moral dajati odgovor sam sebi ali komu drugemu!“ To je bil moj trdni sklep.

In da bi iztreznil tudi njo, sem bil proti njej kakor v prejšnjih časih: osoren in tudi ogovarjal sem jo malokdaj in še tistikrat z neprijaznim glasom. Često nalašč nisem prišel domov ob navadnem času, in če sva se srečala zunaj kje, sem pogledal vselej vstran. Vedel sem, da jo boli, a hotel sem jo izpametovati — in naposled, kaj to, če se malo razžali tako revče? Posebno globoka ne bo in tudi trpela ne bo dolgo tista njena bolečina! — Kadar pa je naneslo tako, da je prišla, ko sem bil doma, sem nalašč kaj čital ali pisal in na njene pozdrave ji niti odgovarjal nisem . . . Toda čudno, tudi če sem bil obrnjen vstran od nje, sem čutil, ako so počivale na meni tiste njene proseče, koprneče oči, in tudi če sem mižal, sem jo videl stati pred sabo in zdelo se mi je, kakor bi bila tista njena nema, od osinjelih ustnic obkrožena usteca — napol zaprta in odprta napol — vzdihujoče izpraševala: „Zakaj nočeš . . . zakaj nočeš? . . .“

Včasih mi je postajalo mehko pri srcu in bilo mi je hudo . . .

Nekega dne se je nenavadno dolgo mudila v sobi. Brisala je semtertja in prekladala stvari po omarah in stojalih, kakor bi bilo vse v največjem neredu. Potegnil sem bil že nekolikokrat uro iz žepa in se ozrl proti njej, toda ona me ali umela ni, ali pa me ni hotela umeti. Naposled jo opozorim, spomnivši se njenih nekdanjih besed:

„Anica, kaj delaš tako dolgo? Gospa bodo hudi in zmerjali te bodo!“

„Naj me, saj nič ne de!“

Nekaj nepopisnega je zvenelo iz teh njenih besedi. Bilo je, kakor bi bila izlila vanje vso svojo krvavečo bridkost. Zasmilila se mi je. Skočil sem k njej, prijel jo za glavico in ji jo dvignil proti sebi gori.

„Anica, ali me imaš kaj rada?“

Dve svetli solzi sta ji zablesteli v očeh. Še nikdar nisem videl čistejših, še nikdar blaženejših solz!

„Anica, ali me imaš kaj rada?“

„Imam!“

Glas ji je vibriral in drhtela je po vsem životu. Kakor bilka na vodi se je tresla. Lica pa ji je prešinjala zopet tista begoča rdečica. Zdela se mi je hkratu vsa izpremenjena. Oči so ji bile postale temnejše, in tisto tiho hrepenenje, ki je sicer spalo in dre-malo v njih, se ji je bilo hipoma oživel. Jaz pa sem zaznal in nič več nisem dvojil, da to nezrelo dekletce ljubi, ljubi goreče in strastno . . . V mojem srcu se je vzbudil egoizem, pojavile so se želje — prva ljubezen tega nežnega bitja me je mikala . . . Že sem bil na tem, da se vdam slasti, ali tedaj se spomnim: Poštenjak hočeš biti, plemenit, praviš, da si — pa . . . Iztreznil sem se in zatrl sem s silo ono mehko čuvstvo, ki me je navdajalo s toliko blaženostjo. Poslušal sem glas, ki mi je rekel: „Ne varaj, ne uniči nedolžnega otroka!“ — Z zavestjo, da učinim nekaj izredno dobrega, vzvišenega, sem jo pahnil kruto od sebe, rekoč:

„Anica, beži, beži! . . . Pametna bodi! . . . Kaj bi tisto! Pojdi lepo, da ne boš zmerjana!“

Umela me je.

Oni dve solzi, ki sta ji blesteli prej v očeh, sta ji kanili na lica, a zdaj sta bili grenki in polni bridkosti!

Pobegnila je brez pozdrava.

* * *

Ali njene oči se niso jenjale čuditi! In tista njena nema, napol odprta, napol zaprta usteca so izpraševala venomer: „Zakaj nočeš . . . zakaj nočeš? . . .“

Njen pogled je bil tih, vdan, a vendar tako koprneč in tako milo proseč! Čimdalje teže sem se mu ustavljal, vedno globokeje

mi je segal v srce in vzbujal mi v njem občutke, prešinjene od slasti, kateri se človek le težko odreče. In kmalu ni bil samo njen pogled, ki me je osrečeval, kmalu je vsa njena podoba z neko tajno silo učinkovala name. Kakor bi bil postavil kdo v zgodnji spomladi šopek mladih cvetov na mojo mizo, tako mi je bilo vselej, kadar je prestopila prag moje sobe. Dih poezije je vel od njenega nežnega, nedolžnega telesca. Bila je v istini kakor spomladnji cvet! In od dne do dne sem bolj želel, bolj koprnel po tem, da bi bil moj ta cvet . . . Ah, kako bi jo bil privil nase, s kako slastjo bi ji bil pritisnil poljub na tista njena izprašujoča usteca, kako bi bil srkal sladkobo iz tistih njenih milih oči! Toda vselej se je oglasil pravočasno v mojih prsih glas, ki me je svaril:

„Ne stori tega! Ne nakladaj si odgovornosti! Kaj je zakrivila uboga deklica, da jo hočeš pahnuti v nesrečo? Ali naj bo to plačilo za njeno ljubezen?“

In premagali so v meni tako zvani dobri naklepi . . . Toda nikoli ne za dolgo! Hotel sem biti pošten! A kako? Moja volja je bila dobra, moji nazori so bili vzvišeni, toda moje misli, moje želje . . . ah! — Premišljal sem včas, kaj je pravzaprav človek in kaj naj odločuje v njem, ali njegove misli, ali njegova volja, ali njegove želje? . . . Odgovora nisem dobil na svoja vprašanja. A nekaj je bilo v meni, kar me je odvrčalo od tega, da bi se bil vdal brez misli željam svojega srca. Moje misli pa so bile črnoglede in slikale so mi posledice z najtemnejšimi barvami. Zato nisem storil ničesar, kar bi bilo obtežilo mojo vest. Pustil sem jo koprneti brez utehe, a vdajal se nasladi, ki sem jo občutil spričo njenih prosečih pogledov, spričo njenih muk in njenega trpljenja . . .

O, bil sem poštenjak! —

* * *

Tesneje in tesneje mi je prihajalo v njeni bližini. Ozračje, v katerem sem živel, se mi je zdelo nasičeno z električnimi silami. Vladala je neka čudna tišina; kakor pred nevihto je bilo . . .

Vsak dan tisti koprneči pogledi . . . vsak dan tiste tihe prošnje . . . vsak dan tisto nemo povpraševanje: „Zakaj nočeš, zakaj nočeš? . . .“ — In vsak dan tisti pritajeni, boleštni vzdih . . . tista žalost . . . tisto zdvajanje in obupavanje . . . tisto počasno umiranje . . . tiste grozne muke, ki so bile posledica neutešenega hrepenenja . . .

„Anica, beži, beži! Kaj bi tisto! . . .“

Toda nič ni pomagalo! . . .

In moja volja je omagovala. Začel sem se bati, da bi se oni svareči glas nekega dne ne zakasnil, da bi se nekoč moji dobri naklepi ne upognili burnim željam mojega srca . . . Vedno opasnejši je postajal moj položaj. Kajti včasi se mi je zdelo, kakor bi se mi rogal kdo, kakor bi mi kdo šepetal na uho: „Kaj, ti nočeš . . . ti nočeš posrkati medu iz teh sladkih oči? . . . Ti se bojiš dotakniti teh drhtečih ustnic? . . . Tebi ni mar te žlahtne rože? Ti nočeš . . . ti nočeš? O le nikar! Hotel bo kdo drug! In jutri morda že pride oni, ki se ne bo pomišljal in ki utrga ta cvet in ga morda celo potepta! . . . A ti — ti bi ga gojil lahko!“

Gojil?

Smešno! Vedel sem, da bi ga tudi jaz strl, da bi ga tudi jaz uničil. Kaj pa naj bi bilo sledilo kratkim hipom utehe nego grenko razočaranje? Ne, ne, vedel sem, da sem ji jaz bolj nevaren nego kdorkoli drugi! H komu drugemu bi jo morda ne vleklo tako srce, pred kom drugim bi morda bežala! Ne, nevaren sem ji bil jaz, baš jaz! To sem uvideval, a uvideval tudi, da mora biti konec temu. Dekletce je bilo bolno in bilo ga je treba ozdraviti! Iztrezniti sem jo moral, pregnati sem ji moral tisto morečo bol, ki ji je bila legla na dušo, in zato sem moral stran, stran od nje . . .

Moj sklep je bil storjen. —

In zopet sem se zdel sam sebi velik in vzvišen in zopet me je hvalisala moja tankočutna vest! . . . —

* * *

(Konec prihodnjič.)

Mož na hribu.

Bej, oblaki preko polja — kam?
 Reka, kam je tebe volja? — kam?
 Rado bi v daljavo drevje?
 Cvetje, listje raz vejevje? — kam?
 Deklica po strmi poti — kam?
 Krilo, ruta, kot peroti — kam?
 Konji, splašeni — z vetrovi —
 in na konjih mladi dnovi — kam?

Oton Zupančič.

Anica.

Spisal Fr. Strnad.

(Konec.)

rno se je sukala po sobi, kar sicer ni bila njena navada.

„Zakaj tako hitiš danes, Anica?“

„Dela imam še dosti!“

„No, le čakaj, saj z mano ga ne boš imela več dolgo!“

Zastrmela je.

„Ali se bodeš kaj jokala, Anica?“

„Zakaj?“

„Ker pojdem stran!“

„Saj ne pojedete!“

„Kajpak da pojdem!“

„Kam?“

„No, na drugo stanovanje pač!“

„Pa — zakaj!“

„Zakaj — zakaj? Glej jo, no! Zato, ker pojdem!“

Oči so se ji še bolj odprle in barva njenega lica je postala še za nianso bledejša, nego je bila sicer. Videl sem, da je hotela reči nekaj, toda glas ji je zamrl. Meni pa je bilo zdaj hipoma tako lahko pri srcu, da sem se samo še smejal. Svoj sklep sem smatral za nekako žrtev, ki jo prinesem njej, in zdelo se mi je, da ji nisem dolžan nikakih ozirov več . . . da se smem zopet norčevati iz nje, kolikor se mi le ljubi. Bil sem prepričan, da se tista njena ljubezen kmalu ohladi, ko me ne bo več blizu, in da se bo v poznejših časih še sama sebi smejala, če se bo spomnila tistih abotnih otročjih sanj. In tako me je celo veselilo, ko sem opazil, da prebleduje, da omedleva in da se bori z jokom. Videl sem zdaj vse samo od smešne strani . . .

Zdaj se mi tudi smilila ni več. Zakaj bi se mi tudi bila? Ali ni bilo vse, kar sem storil, le njej v hasen? Če jo malce boli — kaj de to? Prej ali slej že uvidi, da sem ravnal prav, da sem ravnal pošteno, ravnal tako, kakor je bilo zanjo najbolje. Ali bi ji bilo mar na srečo, če bi se bil nekaj časa igral ž njo, potem pa jo

pahnil od sebe? In pahnuti bi jo bil moral! . . . Tudi to uvidi, kadar bo toliko preudarna, da bo mogla presojudati! Še hvaležna mi bo!

Tako sem sklepal in bil sem uverjen, da sem vrl človek, da sem poštenjak, kajti vest mi ni ničesar očitala . . . —

Tako je prišel tisti dan, ko sem se imel preseliti.

„Anica, vidiš, zdaj pa grem!“

Bila je prišla, da bi mi pomagala pri spravljanju.

Odvrnila ni nič na mojo opazko. Navadila se je bila mojih šal in prenašala jih je vdano in potrpežljivo. Meni pa njen molk danes ni bil pogodu. Čutil sem neko potrebo, da bi jo ranil. Naj trpi malo, ko ji toliko žrtvujem! Zato ji rečem:

„Anica, saj te ne potrebujem! . . . Kar pojdi! Brez tebe opravim!“

Zdrznila se je. V pogledu, ki ga je vprla v me, sta se zrcalili bridkost in ogorčenost. Poznalo se ji je, da je razburjena. A odgovorila je mirno, dasi s tresočim glasom:

„Gospa so rekli, da naj vam pomagam!“

In začela je brisati prah s knjig ter jih pokladati na kopico. Prijela je semtertja tudi za kako drugo stvar, podala mi jo ali pa vzela iz rok ter jo položila v kovčeg ali v zaboj, kakor sem ji velel. Molčala je zopet, samo njene oči so me opazovale še zvedaveje nego sicer — kakor bi še vedno pričakovale, še vedno upale . . .

Jaz pa sem začel postajati čemerer in nejevoljen. Zdel sem se sam sebi smešen. „Kak mož si?“ sem si očital. „Takega otroka je prezirati, pa je! Kaka budalost, zaradi te sirote bežati in preseliti se iz lepega, udobnega stanovanja v manj lepo, manj pripravno!“

Pretirano, bolehavo se mi je zdelo moje rahločutje in moji oziri neumestni. In v svoji zlovolji sem jo začel celo sumničiti: „Kaj pa, če bi bilo vse to le skrbno nastavljena past . . . kaj, če bi jo kdo učil tako — njeni starši ali kdo drugi — kajti ljudje so zlobni in pohlepni! In kdo mi jamči, da ni sama že pokvarjena in zvijačasta?“ . . .

Toda, če sem se ozrl vanjo, so se mi hipoma zopet razpršile vse sumnje. Tako pristna, tako globoka žalost je bila razlita po njenem bledem, lepem obrazu! — In potem tisti bolesten vzdihljaji, pa tisti mehki pogledi, ki so tako strahoma prihajali do mene! — Ne, ne, to ni bilo mogoče . . . delal sem ji krivico!

In ob tem prepričanju se je zopet omehčalo moje srce! Njen obrazek se mi ni zdel še nikdar tako mil, še nikdar tako krasen in nikdar še nisem občutil večjega poželenja, da bi pritisnil k sebi to

drobno glavico, da bi se dotaknil s svojimi ustnicami njenega belega čela, njenih sladkih oči, njenih drhtečih ustnic . . .

Ah, te oči, ko bi le tako koprnele, ko bi le tako prosile ne bile! . . .

Vedela je nemara, kaj se vrši v meni, in kakor bi pričakovala, da se zdajnzdaj zgodi tisto tako dolgo, tako željno pričakovano, je stala pred menoj in nepremično je gledala v me. Čutil sem v svojem srcu, da bi moral storiti nekaj — nekaj, kar bi ohladilo ono grozno žejo, za katero so mrle njene oči, v kateri je omedlevala njena bolna duša . . . In že sem jo hotel vprašati kakor tistikrat: „Anica, ali me imaš kaj rada?“ in povedati ji, da jo imam tudi jaz rad in da je moja in da ne grem nikamor, ko se zgane v mojih prsih in se pojavi zopet svarilni glas:

„Bodi pošten!“

— — — — —

In nisem se nagnil k njej, kakor mi je želelo srce, in nisem ji utešil žeje, kakor sem hotel, temveč segel sem v žep in ji stisnil v roko — debel srebrn denar . . . —

„Na, Anica, za spomin to, ker si mi tako pridno stregla!“

Ustnice so se ji odprle kakor vselej, kadar jo je kaj iznenadilo, iz oči pa ji je izginila tista miloba, v kateri so se ji sicer vedno kopale in topile. Kakor dva grozeča plamena so se mi zdele zdaj njene oči . . . nekaj kakor sovraštvo mi je švigalo tisti hip iz njih nasproti — toda vse le mimogrede. — In zopet ji je legla otožnost na obraz, samo še večja, še globočja od prejšnje . . . Roka, v kateri je držala denar, ji je omahnila, kakor bi ji bilo pretežko tisto srebro, glavo pa je naslonila na zid in zdaj se ni mogla zdržati več, zaihtela je naglas. —

Zasmilila se mi je. Bilo mi je, kakor bi moral stopiti k njej, objeti jo, pritisniti jo nase in vzklikniti:

„Ne jokaj, Anica, saj ne grem nikamor . . . moja si in moja boš!“

Ali oni dobri duh, ki me ni zapustil nikdar, je bil tudi zdaj pri meni! . . .

„Bodi pošten!“

In uklonil sem se mu! Posegel sem po klobuk, podal ji desnico in ji rekel mrzlo, kakor bi ne bil prav nič občutil, kakor bi se mi ne bilo treba prav nič bojevati, kakor bi ne imel prav nič usmiljenja v svojem srcu:

„Pa z Bogom, Anica! Kadar pridejo po moje stvari, pa jim jih pokaži! . . .“

Še enkrat se je ozrla v me s tistimi nepopisnimi, začudenimi, vprašujočimi očmi, potem pa jih je zatisnila, kakor bi umreti hotela. A jaz sem odhajal z zavestjo, da sem poštenjak, da sem učinil nekaj vzvišenega, zaslužnega, nekaj, na kar smem biti ponosen . . .

In bil sem v resnici ponosen! — —

* * *

Naneslo je tako, da sem moral ne dolgo po tistem na drugo mesto. Ko pa sem se dve leti pozneje po nekem opravku vrnil v ta kraj in sem opoldne v gostilni sedel na vrtu, jo uzrem hipoma sebi nasproti. Sedela je na kupu žaganic, ki so bile zložene ob vrtnem zidu, a okrog nje se je pojala četa otrok. Nikake izpremembe ni bilo zaznati na njej. Zrastla ni bila menda nič, ali pa tako neznatno, da se ni dalo opaziti. Njen obraz je bil še vedno bledečast in suhljat. Samo njen pogled se mi je zdel za nianso ostrejši od prej. A še vedno je odsevala iz njenih oči nekdanja miloba in še vedno je trepetalo tisto čudesno in nepopisno v njenem pogledu . . .

Zrla je nepremično v me, kakor bi se me nagledati ne mogla. Meni pa je bilo to neprijetno. Pri srcu me je nekaj težilo in neka nejasna čut mi je napolnila prsi. Podvizal sem se ter odšel.

A ko sem na večer odhajal, me je pričakovala na kolodvoru. Stisnila se je v kot in zopet so strmele v me ter me spremljale pri vsaki stopinji njene začudene oči. Ko pa sem se usedel na vlak, sem videl, kako so se ji skalile . . .

In zopet tisti umirajoči pogled! . . . —

Vlak je oddrdral in drdral že precej časa, a meni se je še vedno zdelo, kakor bi bilo vprtih vame dvoje mrklih zvezd . . . Kamorkoli sem se ozrl, sem jih videl . . . In dasi sem si prizadeval, nisem mogel pozabiti teh oči . . . Nekaj so mi očitale . . . in tako užaljene so se mi zdele! Toda zakaj? Kaj sem zakrivil? Mar nisem ravnal pošteno, mar se nisem vedel plemenito? . . . Nisem bil mar čist pred Bogom in pred ljudmi? . . . —

* * *

In potem sem jo videl še enkrat.

Kakor v sanjah se mi zdi sedaj vse to . . .

Pot me je vodila preko polja in tam na neki njivi je čepela, bleda, izhujšana, raztrgana. A njen obrazek je bil še vedno lep in mil; in tako nekako oduhovljen in prozoren je bil. Človek je videl v srce skozi ta obraz! . . .

Posegel sem v žep, da bi ji kaj podaril, tako revna in zapuščena se mi je zdela. A spomnil sem se še o pravem času, da tega ne smem storiti. Obšla me je hipoma čut, kakor bi ji bil nekaj drugega dolžan, kar se ne more in ne sme nadomestiti z denarjem!...

Poleg nje je stal moški: koščen in grdogled hrust. Imel je stisnjene pesti, in ko je opazil, kako so se zamaknile v me njene žejne, začudene oči, se mi je zdelo, kakor bi se bile dvignile te pesti . . . kakor bi ji bile grozile . . . kakor bi jo udariti hotele. Uboga glava, ako pade taka roka nanjo! A nemara, da je padala pogosto! Saj je bila tako žalostna, tako strta! . . .

Spoznala sva se takoj . . .

Jaz sem se v svoji zadregi nasmehnil, nasmehnil tako, kakor se nasmehnemo komu, ki smo ga poznali, pa smo se mu od-tujili — napol prijazno, napol prisiljeno. A čudno! Njen obraz, ki se je držal sicer vedno na smeh, se zdaj ni smehljajal. Njene ozke ustnice so bile obdane od tako bolestnih potez! In njene oči so jokale, ne da bi se bile solzile! Pogledala me je z isto mirnostjo kakor vselej, a mene je zaskelil v dnu srca njen pogled. Zdaj, ko sem jo videl ubogo, strto, uničeno, se mi je hipoma razjasnilo in hkratu sem razumel, česa so me tako milo prosile nekdanj njene oči . . . Zdaj me niso prosile ničesar več, zdaj je bilo prepozno — zdaj so samo še jokale te brezsolzne oči! A tistikrat so me prosile, toda jaz jih nisem uslišal! . . . In zdaj sem uvidel tudi, kako grozno sem se motil, uvidel in spoznal, da sem grešil, ker nisem sledil zahtevam svojega srca. Tisti glas, ki me je opominjal in svaril, ki me je odvrčal vedno — ah, to nisem bil jaz! O, zdaj sem vedel, zdaj sem znal, kaj sem storil! To bitje je živelo v razmerah, katerih meje se niso ujemale z mejami njenih želja! To bitje je imelo svojo trdo usodo, kateri se ni protivilo, ker se ji ubraniti ni moglo, a v kateri si je želelo opore! To v robstvo obsojeno bitje si je želelo svetlega žarka, ki bi razsvetljeval temo njenih poznejših let! . . . Enkrat je bila prilika, potem morda nikdar, nikdar več! . . . Kakor zimzelen okrog močnega debla, tako bi se bila rada oprijemala njena trpeča duša spomina na srečen hip iz minolega življenja! Ta spomin bi jo bil tolažil, ta spomin bi jo bil krepil . . . bi jo bil zazibaval v urah grenkosti v sladkomameče sanje! . . . — —

O, zdaj sem vedel, česa so me prosile, česa so si želele njene žejne oči! Vedel pa tudi, da sem grešil, ker jim nisem uslišal prošnje, in da sem, hoteč storiti dobro, učinil neodpuščno zlo! Zdaj sem vedel vse . . . vse! . . .

„Zavrgel si me in ranil!“ mi je rekel zdaj tisti njen čudoviti pogled. „Zakaj mi nisi privoščil majhne sreče? . . . Zakaj si me pahnil od sebe? . . . Zakaj ti ni bilo mar moje ljubezni in mojih prošenj? Tako malo sem zahtevala . . . tako malo — en sam poljub, ah, najmanjše znamenje, da vračaš mojo ljubezen, in večno . . . večno bi ti bila hvaležna! A ti nisi hotel! Žalil si me in ranil! Kriv si, kriv! . . .“ —

Kakor o mamljen sem stopal dalje . . . —

* * *

In zdaj, po tolikih letih, mi prisveti često kar sredi goste, temne noči dvoje milih, vdanih, koprnečih oči nasproti! . . . Kakor dve zvezdi na daljnem nočnem nebu so te oči. Njih svit ni žaren; podoben je medlemu fosforesciranju; in vendar prodira z nenavadno silo v mojo dušo, v moje prsi ter mi budi kes, da nisem nikdar poljubil tistih žejnih oči, nikdar pobožal tiste drobne, sladke glavice, in vzbuja dvojbe, ni li morda človek človeku še nekoliko več dolžan, nego dovoljujejo odreveneli nazori naše ledene morale, in nima li zapoved: „Ljubite se med seboj!“ še nekoliko drugačnega pomena, nego ji ga dajejo tesnosrčni pismouki in hinavski farizeji . . . —

Tecite, urice moje . . .

Tecite, urice moje —
tecite kar naprej,
da bo prej nočka minula,
da se zdanilo bo prej . . .

Meni je dosti te teme,
meni je dosti teh sanj,
jaz bi rad v novo življenje,
v dom razvozlanih vprašanj!

Kdo bi se trudil in mučil —
kdo bi zapravljajl moči,
kdo bi v nevednosti taval
cele brezkončne noči? . . .

Tako življenje ni zame —
jaz sem svetlobe željan:
vseokrog solnce nebeško —
vseokrog svobodni dan!

Helen Helenov.

